

9. Мурадов А. Н. Уголовная ответственность за приобретение или сбыт имущества, заведомо добытого преступным путем: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 / Мурадов Аслан Нусрат оглы. – М., 1985. – 23 с.

10. Уголовное право Украинской ССР на современном этапе. Часть Особенная / М. И. Бажанов, И. П. Лановенко, П. С. Матьшевский, А. Я. Светлов и др.; [отв. ред. А. Я. Светлов]. – Киев: Наук. Думка, 1985. – 455 с.

11. Советское уголовное право (Общая и Особенная части): [учебник]: / [авт. кол. : В. Ф. Кириченко, М. И. Якубович]; [под ред. В. Д. Меньшагина]. – М.: Издательство Юридическая литература, 1958. – 515 с.

12. Смирнов В. Г. Понятие прикосновенности к преступлению по советскому уголовному праву / В. Г. Смирнов. – Л. : Издательство Ленинградского университета, 1957. – 129 с.

13. Кузнецов В. А. Борьба с преступным приобретением и сбытом имущества / В. А. Кузнецов. – К. : Наук. думка, 1970. – 160 с.

14. Лохвицкий А. Курс русского уголовного права / А. Лохвицкий, д-р прав. – [2-е изд., испр. и доп. Сведенное с кассацион. решениями]. – С.-Пб. : Скоропечатня Ю. О. Шрейера, 1871. – 714 с.

УДК: 343.3

**ОКРЕМІ ПИТАННЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО ВИЗНАЧЕННЯ ТА УМОВ
ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У СФЕРІ НЕЗАКОННОГО АБО НЕНАЛЕЖНОГО
ПОВОДЖЕННЯ З МАТЕРІАЛЬНИМИ ОБ'ЄКТАМИ ПІДВИЩЕНОЇ НЕБЕЗПЕКИ ЗА
ЗАКОНОДАВСТВОМ ДЕЯКИХ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН**

Конопельський Віктор Ярославович,

доктор юридичних наук, доцент,
начальник кафедри кримінального права та кримінології
(Одеський державний університет внутрішніх справ, м. Одеса, Україна)

Грищенко Оксана Анатоліївна,

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри кримінального права та кримінології
(Одеський державний університет внутрішніх справ, м. Одеса, Україна)

У статті надається кримінально-правова характеристика та встановлюються умови відповідальності у сфері незаконного або неналежного поводження з матеріальними об'єктами підвищеної небезпеки за законодавством деяких зарубіжних держав. Вивчаються деякі норми зарубіжного законодавства, що забезпечують відповідальність у випадках вчинення суспільно небезпечних дій, які посягають на громадську безпеку, а саме сферу поводження або обігу радіоактивних матеріалів. Встановлюються особливості кримінальної відповідальності за правопорушення в галузі атомної енергії у європейських державах за предметом злочинів, за суб'єктивними ознаками та за санкціями.

Ключові слова: радіоактивні матеріали, радіоактивні відходи, ядерні матеріали, радіоактивні речовини, атомна енергія, поводження та обіг з радіоактивними матеріалами.

**ОТДЕЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ УГОЛОВНО-ПРАВОВОГО ОПРЕДЕЛЕНИЯ И УСЛОВИЙ
ОТВЕТСТВЕННОСТИ В СФЕРЕ НЕЗАКОННОГО ИЛИ НЕНАДЛЕЖАЩЕГО
ОБРАЩЕНИЯ С МАТЕРИАЛЬНЫМИ ОБЪЕКТАМИ ПОВЫШЕННОЙ ОПАСНОСТИ
ПО ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВУ НЕКОТОРЫХ ЗАРУБЕЖНЫХ СТРАН**

Конопельский Виктор Ярославович,
доктор юридических наук, доцент,
начальник кафедры уголовного права и криминологии
(Одесский государственный университет внутренних дел,
г. Одесса, Украина)

Гритенко Оксана Анатольевна,
кандидат юридических наук,
доцент кафедры уголовного права и криминологии
(Одесский государственный университет внутренних дел,
г. Одесса, Украина)

В статье предоставляется уголовно-правовая характеристика и устанавливаются условия ответственности в сфере незаконного или ненадлежащего обращения с материальными объектами повышенной опасности по законодательству некоторых зарубежных государств. Изучаются некоторые нормы зарубежного законодательства, обеспечивающих ответственность в случаях совершения общественно опасных действий, посягающих на общественную безопасность, а именно сферу обращения с радиоактивными материалами. Устанавливаются особенности уголовной ответственности за правонарушения в области атомной энергии в европейских государствах по предмету преступлений, по субъективным признакам и по санкциям.

Ключевые слова: радиоактивные материалы, радиоактивные отходы, ядерные материалы, радиоактивные вещества, атомная энергия, обращение с радиоактивными материалами.

**SINGLE ISSUES OF CRIMINAL LAW DEFINITIONS AND CONDITIONS OF
RESPONSIBILITY IN THE SPERE OF ILLEGAL OR IMPROPER TREATMENT OF
MATERIAL OBJECTS OF INCREASED DANGER BY THE LAWS OF SOME FOREIGN
COUNTRIES**

Konopelskiy Victor Yaroslavovich,
doctor of legal Sciences, associate Professor,
head of the Department of criminal law and criminology
(Odessa State University of Internal Affairs, Odessa, Ukraine)

Gritenko Oksana Anatolevna,
candidate of law sciences, assistant professor,
associate Professor of criminal law and criminology
(Odessa State University of Internal Affairs, Odessa, Ukraine)

In the article the relevance of research is determined, which is due to the fact that in the process of development of a society man creates new wealth to satisfy his growing needs. But at the same time it causes problems, because many of the goods created by humans create objects that can threaten him, in particular his life and health, the environment as a whole and his individual components. Under continuous scientific and technological progress the

organization of control by society and the state in the sphere of illegal or improper handling of material objects of increased danger, including their use (application) for criminal purposes is becoming increasingly important. And, above all, against those who are the subject of a criminal assault, as well as the instruments or means of commission of offenses against public safety. It is pointed out that the question of the legal definition of criminal responsibility and conditions of radioactive materials in the criminal law of Ukraine on the basis of the experience of foreign legislation, are of a particular interest. Criminal law standards, that functionate in some countries and envisage responsibility for delict in the field of nuclear energy for many reasons, are significantly different from each other, reflecting differences in national legal systems. It is determined, that classification of the criminal law standards in many foreign countries comes mainly from three tasks: a) the protection of life, health and property; b) providing fulfillment of regulations and prohibitions of administrative and economic bodies in the absence of criminal law; c) protection of nuclear secrets. It is provided standards of some foreign countries by establishing responsibility in the sphere of illegal or improper handling of radioactive material, substances, wastes, nuclear materials in countries such as the UK, Germany, France, the Republic of Bulgaria, the Netherlands, Poland, USA.

On the basis of analysis of individual criminal law standards that set criminal responsibility for illegal handling of nuclear and radioactive substances in foreign countries listed above, some features on the subject of crimes are determined, namely in countries such as USA, UK, Netherlands, Poland, Germany radioactive materials (substances) are the subject. According to subjective grounds on the example of Great Britain, a mandatory attribute of the subjective side is provided that the person should have known or could have known that it comes to radioactive materials having an increased danger to others. According to established maximum sanctions, Bulgaria – life imprisonment, and the United States – a life imprisonment or the death penalty.

Keywords: radioactive materials, radioactive waste, nuclear material, radioactive substances, nuclear power, radioactive materials.

Постановка проблеми: Актуальність обраного напрямку дослідження обумовлюється тим, що створюючи в процесі свого розвитку все нові і нові матеріальні блага, людство задовольняє свої постійно зростаючі потреби. Але одночасно з цим створює проблеми, оскільки багато створені їм об'єкти загрожують своєму творцеві, життю та здоров'ю людей, навколишньому середовищу в цілому і окремих її компонентів. Досить нагадати у цьому зв'язку про зброю масового ураження, ядерних матеріалів і радіоактивних речовин, вибухових пристроях, боєприпасах. Небезпеки, які виходять від створених людиною або залучених в орбіту його життя об'єктів, викликають необхідність захисту від неналежного поводження з ними або від їхнього несприятливого впливу.

В умовах безперервного науково-технічного прогресу дедалі більшого значення набуває організація контролю з боку суспільства та держави у сфері незаконного або неналежного поводження з матеріальними об'єктами підвищеної небезпеки, в тому числі використання (застосування) їх в злочинних цілях. І, насамперед, щодо тих, які є предметами злочинного посягання, а також знаряддями або засобами вчинення злочинів проти громадської безпеки.

Після Чорнобильської аварії в Україні склалася несприятлива радіаційна обстановка. Основні причини такого становища - збої в роботі окремих блоків на атомних електростанціях, велика кількість накопичених радіоактивних відходів, відсутність необхідної кількості технічних засобів для забезпечення безпечного поводження з цими відходами та відпрацьованим ядерним паливом, відсутність надійних сховищ для їх тривалого зберігання і (або) захоронення. Всі ці причини є передумовами для виник-

нення фактів незаконного поводження з ядерними матеріалами і радіоактивними речовинами, включаючи випадки розкрадання зазначених речовин і матеріалів. В останні десятиліття ХХ століття і в даний час одним з латентних видів злочинів є передбачені кримінальним законом суспільно небезпечні дії (бездіяльність), пов'язані з обігом ядерних матеріалів і радіоактивних речовин. КК України містить ряд статей, в яких ядерні матеріали та радіоактивні речовини вказані в якості предмета скоєння злочину. Маються на увазі злочини, передбачені ст.ст. 261, 262, 265, 266, 267 КК України.

В даний час справжнє число злочинів, пов'язаних з незаконним обігом зазначених речовин і матеріалів, точно невідомо, а статистика є закритою. Дані злочини відрізняються високим ступенем латентності.

Вивчення судової практики показує, що при кваліфікації злочинів, пов'язаних з обігом ядерних матеріалів і радіоактивних речовин, правозастосовниками допускаються помилки у встановленні ознак і кола матеріалів і речовин, що є предметом їх вчинення. Вміщені в підручниках з кримінального права, науково-практичних коментарях до КК України, монографіях і наукових статтях положення та рекомендації, що стосуються кваліфікації суспільно небезпечних діянь, пов'язаних з обігом ядерних матеріалів і радіоактивних речовин, не вирішують проблему попередження помилок у кваліфікації таких злочинів, оскільки вони часто суперечать один одному, страждають неповнотою або невірною відображають зміст коментованих кримінально-правових норм. Проте питання щодо кримінально-правового визначення та умов відповідальності поводження з радіоактивними матеріалами у кримінальному законодавстві України на підставі досвіду зарубіжного законодавства, представляють окремий інтерес.

Щодо стану наукової розробки слід зазначити, що питання кримінально-правового визначення та умов відповідальності у сфері незаконного або неналежного поводження з матеріальними об'єктами підвищеної небезпеки присвятили свої наукові праці такі відомі вчені, як П. П. Андрушко, В. І. Антипов, М. І. Бажанов, В. І. Борисов, С. Б. Гавриш, В. О. Глушков, М. С. Грінберг, І. М. Даньшин, М. А. Єфімов, М. Й. Коржанський, І. П. Лано-венко, П. С. Матишевський, М. І. Мельник, В. О. Навроцький, М. І. Панов, В. В. Петров, І. Г. Рагозіна, В. В. Сташис, В. Я. Тацій, А. А. Тер-Акопов, В. П. Тихий, І. М. Тяжкова, М. І. Хавронюк, С. С. Яценко та ін.

З огляду на викладене **метою даної статті** є виокремлення та вивчення кримінально-правових норм, що передбачають відповідальність за правопорушення в галузі атомної енергії, зокрема визначення та встановлення умов відповідальності у сфері незаконного або неналежного поводження з матеріальними об'єктами підвищеної небезпеки за законодавством деяких зарубіжних держав.

Виклад основних положень: Діючі в окремих країнах кримінально-правові норми, що передбачають відповідальність за правопорушення в галузі атомної енергії, в силу багатьох причин значно відрізняються одна від одної, відображаючи відмінність національних правових систем.

Проте класифікація норм кримінального права в багатьох зарубіжних країнах виходить в основному з трьох завдань: а) захист життя, здоров'я і власності; б) забезпечення виконання розпоряджень і заборон адміністративних і господарських органів у разі відсутності норм кримінального права; в) охорона атомних секретів [1, с. 180].

Так, у Великобританії немає кримінального кодексу. Кримінально-правові норми Великобританії містяться в Законі про атомну енергію від 1946 р., в Законах про радіоактивні речовини від 1948 р. і 1960 р. та інших нормативних актах. Закон про атомну енергію від 1946 р. передбачає кримінальну відповідальність за відмову у видачі інформації, вчинення опору уповноваженим особам, порушення приписів та розпоряджень, прийнятих на основі Закону про атомну енергію.

Зазначений закон передбачає санкції, що відрізняються одна від одної – тюремне ув'язнення на строк до трьох місяців і грошовий штраф до 100ф.ст. або одне з цих покарань чи каторжну тюрму до п'яти років і грошовий штраф до 500ф.ст., або одне з цих покарань.

Згідно із Законом про радіоактивні речовини від 1948 року, забороняється продаж і постачання речовини, в якому вміст радіоактивних елементів перевищує приписану кількість і яке призначається для того, щоб людина приймала його всередину або вводила в якості ін'єкції. Забороняється також застосування випромінювальних пристроїв у медичних цілях. Згідно із Законом про радіоактивні речовини від 1960 р. в якості засобу контролю над радіоактивними відходами була встановлена реєстрація споживачів радіоактивних речовин і введено обов'язкове отримання дозволу на зберігання і усунення відходів. Винними у вчиненні караного діяння вважаються особи, які зберігають, або застосовують, або допускають зберігання або застосування радіоактивних речовин, якщо не реєструють їх. Підлягає покаранню зберігання або усунення радіоактивних відходів, здійснюване без дозволу (ліцензії) або обмеження даного дозволу. Обов'язкова ознака суб'єктивної сторони злочину – це те, що особа повинна була знати або могла знати, що мова йде про радіоактивні матеріали, установки або відходи.

Радіоактивні відходи, відповідно до законодавства Великобританії, – це рідкі та газоподібні викиди в навколишнє середовище, а також тверді відходи. Також потрібно зазначити, що чіткого розмежування між цими трьома видами відходів, за винятком спеціально обумовлених випадків [2, с. 1], не проводиться.

Кримінальні норми містяться і в Законі Великобританії про ядерні установки від 1959 року. Зазначений нормативний акт передбачає норми про кримінальну відповідальність власників ядерних установок з виробництва атомної енергії за порушення обов'язку отримати дозвіл у міністра енергетики на експлуатацію установок. З метою забезпечення виконання зазначених приписів, даний нормативний акт передбачає різні покарання: за експлуатацію установок без дозволу, за відмову передати документ про дозвіл уповноваженій особі, якщо це дозвіл скасовано, та ін. Санкціями за порушення зазначених постанов є грошовий штраф від 100 ф. ст. або тюремне ув'язнення до трьох місяців (при розгляді судами сумарного судочинства) або ж грошовий штраф до 500 ф. ст. або тюремне ув'язнення до п'яти років (при розгляді справи судами присяжних). Крім того, караються особи, які при аварії реактора або при іншій катастрофі негайно не інформують відповідні органи (представників міністерства, органи поліції і тощо).

У Німеччині, на відміну від США і Великобританії, існує федеральний кримінальний закон – Кримінальний кодекс ФРН (в редакції від 13 листопада 1998 Р.), який ділить всі протиправні діяння на злочини і проступки [3, с. 29].

Згідно ст. 12 КК ФРН злочинами є протиправні діяння, за які передбачено мінімальне покарання у вигляді позбавлення волі на строк від одного року і більше. Згідно з п. 2 ст. 12 КК ФРН проступки – це протиправні діяння, за вчинення яких мінімальним покаранням є позбавлення волі на більш короткий строк або грошовий штраф.

Розділ 28 КК ФРН передбачає відповідальність за «загальнонебезпечні карані діяння», в т.ч. за підготовку злочинів, пов'язаних з використанням вибухових та ядерних речовин (ст. 310) [4, с. 465]. Відповідно до зазначеної норми, відповідальність у вигляді позбавлення волі на строк від одного року до семи років або позбавлення волі на строк від шести місяців до п'яти років настає за виготовлення ядерного палива чи інших радіоактивних речовин, придбання для себе чи іншої особи, зберігання або передачу іншій особі радіоактивних речовин, необхідних для підготовки злочинного діяння.

Розділ 29 КК ФРН передбачає відповідальність за «діяння, які караються проти докільля», а саме за незаконне поводження з радіоактивними речовинами та іншими

небезпечними матеріалами і ресурсами (ст. 328). Під «незаконним обігом» розуміється зберігання, транспортування, обробка, переробка або інше застосування, ввезення або вивезення «без необхідного дозволу або порушуючи заборону, що підлягає дотриманню» [4, с. 494]. Відповідальність у вигляді позбавлення волі на строк до п'яти років або грошового штрафу за вказані злочинні діяння настає в разі заподіяння смерті або тяжкої шкоди здоров'ю іншої людини в результаті іонізуючого випромінювання (ч. 1 ст. 328). Згідно ч. 4 даної статті замах також карається. Крім того, даний склад злочину передбачає вину у формі недбалості, з більш м'якою санкцією – позбавленням волі на строк до трьох років або грошовим штрафом (ч. 5 ст. 328).

Слід зазначити, що система диференційованих складів злочинів, пов'язаних з обігом ядерних матеріалів, міститься не тільки в Кримінальному кодексі ФРН, але і в законах, прийнятих до введення в дію КК, зокрема Закон про атомну енергію ФРН від 1959 р. (у редакції 1976 р).

Можна виділити кілька особливостей кримінального законодавства Німеччини, що передбачає відповідальність за незаконне поводження з радіоактивними речовинами та матеріалами. По-перше, кримінально-правові норми носять кодифікований характер. По-друге, це наявність більш м'яких санкцій – позбавлення волі від шести місяців до шести років або грошовий штраф, мінімальні та максимальні межі якого не визначені. По-третє, всі склади злочинів передбачають відповідальність за замах.

З 1 березня 1994 р. у Франції діє новий Кримінальний кодекс, прийнятий 22 липня 1992 р. [5]. Він змінив «класичний» кодекс Наполеона 1810 р., який проіснував у Франції більше 180 років. Прийняття нового КК ознаменувало перехід Франції на якісно новий рівень розвитку кримінального права, для якого пріоритетом стають загальнолюдські цінності, примат міжнародного права над внутрішньодержавним, суворе дотримання принципу законності, адекватність заходів боротьби з найбільш небезпечними злочинами сьогодення [6, с. 188].

Крім КК Франції, кримінально-правові норми та інститути містяться в інших кодексах, спеціальних кримінальних законах і законах, що не мають в цілому кримінально-правового характеру. Зокрема, Горний кодекс Франції, Кодекс громадської охорони здоров'я Франції.

Кримінально-правові норми містяться і в Горному кодексі Франції. Гірничо-правові норми відносять родовища радіоактивних елементів до класу гірничих підприємств і поширюють свою дію на видобуток цих речовин. Причому карані за цими нормами порушення сформульовані однаково. По-перше, караною є розробка корисних копалин без отримання концесії або спеціальної ліцензії. Так само кваліфікується і виробництво інших гірських робіт, якщо воно виконується не основним підрядником чи без ліцензії. Інша група порушень включає різні дії, що перешкоджають вільному доступу до установок державних гірничих інженерів та повноважних представників Комісаріату з атомної енергії з метою здійснення перевірки планів і документації або отримання іншої інформації. Карається кожне порушення приписів та указів префектів, які служать цілям охорони громадської безпеки та здоров'я гірників [7, с. 149].

Законом Франції від 25 липня 1980 р. «Про захист і контроль над ядерними матеріалами» також встановлена система кримінальних санкцій. Зокрема, імпорт і експорт, виробництво, володіння, використання та транспортування ядерних матеріалів підлягає ліцензуванню та інспекціям. Ліцензія може визначати термін її дії, кількість і форми ядерних матеріалів, заходи, що застосовуються для підтвердження місцезнаходження ядерних матеріалів і для запобігання їх крадіжки, протиправного привласнення або втрати.

Закон передбачає три склади злочину:

1) незаконне привласнення ядерних матеріалів, що охоплює випадки крадіжки, протиправного привласнення, незаконне здійснення діяльності, тобто здійснення діяльності без спеціального дозволу (ліцензії) або надання завідомо неправдивої інформації з метою отримання ліцензії. Міри покарання – тюремне ув'язнення на строк до двох років і штраф (ст. 6);

2) перешкода інспекції або контролю або навмисне надання неточної інформації контролюючим органам. Міри покарання – тюремне ув'язнення від двох місяців до двох років і штраф (ст. 7);

3) ненадання (приховування) заяви про втрату або крадіжку матеріалів. Міри покарання – від п'ятнадцяти днів до двох років тюремного ув'язнення і штраф (ст. 8).

Незважаючи на прийняття нового КК, процес кодифікації у Франції не можна вважати завершеним. Крім численних кодексів і законів, джерелами кримінального права Франції є і міжнародні угоди, укладені нею [8, с. 286]. Згідно ст. 55 чинної Конституції Франції «міжнародні договори та угоди, які належним чином ратифіковані і схвалені, мають силу, що перевищує силу закону, з моменту опублікування за умови застосування кожної угоди чи договору іншою стороною». Таким чином, положення Конституції та КК Франції, закріпили принцип примату міжнародного права над внутрішньодержавним, принцип презумпції невинності і багато інших відповідають принципам українського законодавства.

Французьке законодавство у сфері поводження з ядерними та радіоактивними матеріалами передбачає поєднання заходів кримінального та адміністративного характеру у разі порушення режиму ліцензування та державного нагляду, пов'язаного з будівництвом і експлуатацією так званих класифікованих установок. До категорії класифікованих установок у Франції відносяться ядерні реактори; заводи для виробництва, виготовлення та конверсії радіоактивних речовин (заводи для виготовлення ядерного палива, розділення ізотопів ядерного палива, переробки радіоактивних відходів); установка для зберігання, видалення і використання радіоактивних речовин, у т.ч. радіоактивні відходи [9, с. 297].

Кримінальний кодекс Республіки Болгарія прийнятий 15 березня 1968 р. і вступив в дію 1 травня 1968 р., в главі 11 серед інших загальнонебезпечних злочинів містить Розділ 5 «Злочини, скоєні при використанні атомної енергії в мирних цілях».

Згідно ст. 356 КК Республіки Болгарії позбавленням волі від п'яти до п'ятнадцяти років карається «пошкодження ядерного матеріалу або іншого джерела іонізуючого випромінювання і тим самим що завдало значну майнову шкоду чи шкоду природному середовищу або створює небезпеку для життя і здоров'я когось» [10]. Частиною 2 вказаної статті передбачено кваліфікуючі ознаки (смерть однієї або більше осіб), при настанні яких встановлені санкції у виді позбавлення волі на строк від десяти до двадцяти років або довічне ув'язнення. Встановлена також кримінальна відповідальність за порушення правил ядерної та радіаційної безпеки, вчинене умисно.

Кримінальний кодекс Голландії був прийнятий 3 березня 1881р., набув чинності з 1 вересня 1886 р. Розділ 7 КК Голландії «Злочини, що ставлять під загрозу загальну безпеку людей або власність» містить два злочини, предметом яких є радіоактивні матеріали. До кримінальної відповідальності притягується «особа, яка навмисне піддає людей, тварин, рослини і майно дії іонізуючого випромінювання або заражає людей, тварин, рослини, майно, ґрунт, воду або повітря радіоактивними матеріалами ...» [11, с. 295].

За вказаний злочин, який може бути здійснений лише умисно, передбачені санкції у вигляді тюремного ув'язнення до двадцяти років або штраф у розмірі ста тисяч гульденів. Також кримінальне покарання за КК Голландії передбачено для «особи, яка за недбалості або необережності піддає людей, тварин, рослини або майно дії іонізуючого випромінювання або заражає людей, майно, ґрунт, воду або повітря радіоактивними матеріалами ...»

[11, с. 296]. У цьому випадку відповідальність настає у вигляді тюремного ув'язнення на строк до двох років або штрафу в розмірі двадцяти п'яти тисяч гульденів.

Кримінальний кодекс Польщі, прийнятий Законом від 6 червня 1997 року, містить главу 22 «Злочини проти довкілля». Параграф 1 ст. 184 передбачає відповідальність за незаконне поводження радіоактивних матеріалів: за перевезення, збирання, складування, викид або залишення без відповідного забезпечення безпеки радіоактивних матеріалів або іншого джерела іонізуючого випромінювання, якщо це може створити загрозу життю або здоров'ю людини або спричинити знищення рослинного або тваринного світу в значних розмірах, встановлено покарання у вигляді позбавлення волі на строк від трьох місяців до п'яти років [12, с. 44]. Зазначена стаття передбачає і відповідальність спеціального суб'єкта, а саме «того, хто всупереч обов'язкам допускає вчинення дії, передбаченої параграфом 1 ст. 184». У разі вчинення ненавмисної дії, передбаченої параграфом 1 ст. 184, передбачена відповідальність у вигляді штрафу, обмеження волі або позбавлення волі на строк до двох років.

Основними джерелами федерального кримінального законодавства США є Конституція 1787 р., акти Конгресу, підзаконні акти. За Конституцією США кримінальне законодавство поділяється на дві частини: федеральне законодавство, що видається конгресом, і законодавство окремих штатів [8, с. 120].

Джерелами кримінального законодавства штатів є Конституція США, конституції штатів, кримінальні закони, насамперед кодекси, і підзаконні акти. У США немає федерального кримінального кодексу в його загальноприйнятому розумінні. Розробка кримінального законодавства в США відноситься головним чином до компетенції штатів, в кожному з яких діє своє кримінальне право, при цьому не у всіх штатах (за різними джерелами - в 33-37) воно кодифіковано у кримінальних кодексах. Однак розходження між ними не є суттєвим. У системі права штату кримінальний кодекс найчастіше представлений у вигляді голови або розділу його Зводу законів. Так, кримінальний кодекс штату Нью-Йорк - це глава 40, кримінальний кодекс штату Іллінойс - глава 38, а кримінальний кодекс штату Огайо - розділ 29 Зводу законів [6, с. 129].

Кримінально-правові норми в США містяться і в Законі про атомну енергію від 1954 р., в правилах, затверджених комісією з атомної енергії та іншими федеральними органами.

Згідно ст. 223 Закону про атомну енергію від 1954 р., карані діяння полягають у недотриманні приписів про охорону здоров'я, в не витребуванні ліцензій на атомні пристрої, в порушенні приписів про реєстрацію радіоактивних матеріалів, про їх зберігання та транспортування. Зокрема, ст. 223 Закону про атомну енергію від 1954 р. передбачає кримінальну відповідальність за «умисне порушення, спробу порушення або задум з метою порушення» будь-якого положення цього закону або будь-якого припису, виданого відповідно до ст. 161 цього закону. У свою чергу ст. 161 Закону регулює питання, пов'язані з володінням та застосуванням рідкісних радіоактивних матеріалів. У цьому сенсі ст. 223 містить бланкетні норми. Санкція ст. 223 Закону передбачає позбавлення волі на строк до двох років і грошовий штраф до 5 тисяч доларів або одне з цих покарань. Санкції кримінально-правових норм законодавства окремих штатів більш м'які, ніж санкції Закону про атомну енергію від 1954. Самим максимальним за законодавством штатів, наприклад, є покарання у вигляді позбавлення волі на строк до одного року і грошовий штраф до 1 тисячі доларів. Взагалі, для наявності складу злочину за американським законодавством вимагається, щоб діяння було скоєно навмисно.

У кримінальному законодавстві США передбачені і кваліфікуючі обставини. Так, наприклад, у ст. 222 і 223 Закону про атомну енергію 1954 таким є намір заподіяти шкоду США або створити перевагу для будь-якої держави. Такий намір розцінюється як зрада інтересів країни [7, с. 154]. Якщо ці наміри будуть доведені перед судом присяжних, то може бути призначена смертна кара або довічне ув'язнення. Самим мінімальним

в цьому випадку може бути покарання у вигляді позбавлення волі на строк до 20 років і грошовий штраф до 20 тисяч доларів.

На закінчення потрібно відзначити, що за законодавством США при вчиненні злочинів, що одночасно порушують приписи федерального законодавства та законодавства штату, настає подвійна відповідальність.

Висновок: проблему незаконного поводження з ядерними та радіоактивними речовинами помилково було б пов'язувати тільки з якоюсь однією державою, зокрема з Україною. Ця проблема універсальна.

Діючі в окремих країнах кримінально-правові норми, що передбачають відповідальність за правопорушення в галузі атомної енергії, в силу багатьох причин значно відрізняються один від одного, відображаючи відмінність національних правових систем.

Говорячи про особливості кримінальної відповідальності європейських держав і США, можна констатувати: по-перше, предметом злочинів у більшості країн (США, Великобританія, Голландія, Польща, Німеччина) є радіоактивні матеріали (речовини); по-друге, в якості обов'язкової ознаки суб'єктивної сторони передбачено те, що особа повинна була знати або могла знати про те, що мова йде про радіоактивні матеріали, що мають підвищену небезпеку для оточуючих (Великобританія); по-третє, в якості «максимальної» санкції передбачені довічне ув'язнення (Болгарія), довічне ув'язнення або смертна кара (США).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Иойрыш А. И. Атом и право / А. И. Иойрыш. – М. : Междунар. отношения, 1969. – 221 с.
2. Hookway B. R. Regulatory aspects of underground disposal of radioactive waste in the United Kingdom // Regulatory aspects of underground disposal of radioactive waste. Vienna. 1980. P. 1.
3. Уголовный кодекс Федеративной Республики Германии. – СПб. : Изд-во «Юридический центр Пресс», 2003. – 524 с.
4. Жалинский А. Э. Современное немецкое уголовное право / А. Э. Жалинский. – М. : ТК Велби, Изд-во Проспект, 2006. – 560 с.
5. Уголовный кодекс Франции / науч. ред. Л. В. Головкин, Н. Е. Крыловой; перевод с французского и предисловие Н. Е. Крыловой. – СПб. : Издательство «Юридический центр Пресс», 2002. – 650 с.
6. Уголовное право зарубежных государств. Общая часть: Учебное пособие / Под ред. и с предисл. И. Д. Козочкина. – М. : Омега-Л, Институт международного права и экономики им. А. С. Грибоедова, 2003. – 576 с.
7. Ковалева Р. Р. Уголовная ответственность за преступления, связанные с оборотом ядерных материалов и радиоактивных веществ: дисс.... канд. юрид. наук: 12.00.08 / Ковалева Рашида Рашитовна. – Челябинск, 2004. – 196 с.
8. Уголовное право зарубежных стран. Общая и Особенная части учебник / под ред. И. Д. Козочкина. – Зизд., перераб. и доп. – М. : Волтерс Клувер, 2010. – 1056 с.
9. Иойрыш А. И. Атомное законодательство капиталистических стран: сравн.-правовой анализ / А. И. Иойрыш, А. Б. Чопорняк; отв. ред. Н. А. Ушаков; АН СССР, Ин-т государства и права. – М. : Наука, 1990. – 319 с.
10. Уголовный кодекс Республики Болгария. Перевод с болгарского / науч. ред.: Лукашов А. И. (пер.), Милушев Д. В. (пер.); Вступ. ст. : Айдаров И. И. – С.- Пб. : Юрид. центр Пресс, 2001. – 298 с.

11. Уголовный кодекс Голландии / науч. ред. Б. В. Волженкин: пер. с англ. И. В. Мироновой. – 2-е изд. – СПб. : Изд-во «Юрид. центр Пресс», 2001. – 510 с.

12. Уголовный кодекс Республики Польша / науч. ред. канд. юрид. наук, доц. А. И. Лукашов, докт. юрид. наук, проф. Н.Ф.Кузнецова; вступ. ст.: канд. юрид. наук, доц. А. И. Лукашова, канд. юрид. наук, проф. Э. А. Саркисовой; перевод с польского Д. А. Бариллович. – СПб.: Издательство «Юридический центр Пресс», 2001. – 234 с.

УДК 34.56

ЧИ Є ДОЦІЛЬНИМ УВЕДЕННЯ ПОНЯТТЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОСТУПКА У КРИМІНАЛЬНИЙ ЗАКОН?

Саакян Микола Балабекович,
доктор юридичних наук, професор,
т.в.о. начальника кафедри оперативно-розшукової діяльності
(Одеський державний університет внутрішніх справ,
м. Одеса, Україна)

Розглянуто проблемні питання та доцільність уведення кримінального проступка у діючий кримінальний закон в світлі головних напрямів формування кримінальної юстиції в Україні.

Ключові слова: проступок, злочин. Категорія, кримінальна політика.

ЦЕЛЕСООБРАЗНО ЛИ ВВЕДЕНИЕ ПОНЯТИЯ УГОЛОВНОГО ПРОСТУПКА В УГОЛОВНЫЙ ЗАКОН?

Саакян Николай Балабекович,
доктор юридических наук, профессор,
в.и.о. начальника кафедры оперативно-розыскной деятельности
(Одесский государственный университет внутренних дел,
г. Одесса, Украина)

Рассмотрены проблемные вопросы и целесообразность введения уголовного проступка в действующий уголовный закон в свете основных направлений формирования уголовной юстиции в Украине.

Ключевые слова: проступок, преступление, категория, уголовная политика.

IS IT APPROPRIATE TO INTRODUCE THE CONCEPT OF A CRIMINAL OFFENSE IN THE CRIMINAL LAW?

Sahakyan Nikolai Balabekovich,
Doctor of Law, Professor,
Acting Head of the Department of operational and investigative activities
(Odessa State University of Internal Affairs,
Odessa, Ukraine)

Considered problematic issues and the feasibility of introducing a criminal offense of Criminal Law in the light of the basic directions of formation of criminal justice in Ukraine.

Keywords: offense, offense category, criminal policy.